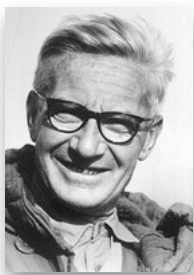

DE MEEUWEN VAN NIKOLAAS TINBERGEN

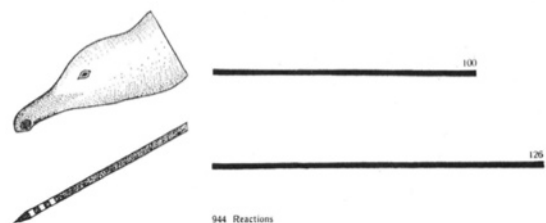

Inleiding

Niko Tinbergen (Den Haag, 15 april 1907 - Oxford, 21 december 1988) was een Nederlandse etholoog, die zich in zijn leven hoofdzakelijk gericht heeft op het gedrag van dieren. In 1973 ontving hij hiervoor de Nobelprijs voor de Fysiologie of Geneeskunde, voor het baanbrekend werk dat hij op het gebied van de gedragsleer heeft gedaan.

Het meest bekend is hij geworden met onderzoek gericht op de door hem ontdekte **supernormale stimulus**. Het grootste gedeelte van dat onderzoek vond plaats door middel van observaties en experimenten bij een zilvermeeuwenkolonie op de **Boschplaat op Terschelling**.

Meeuwenkuikens pikken naar de rode vlek op de gele snavel van hun moeder om haar te bewegen voedsel te geven. In een klassiek experiment zag Tinbergen dat de kuikens veel sterker reageerden op een stokje met drie rode strepen. Kennelijk vormden de drie abstracte strepen, die helemaal niet lijken op de rode stip, in visueel opzicht een versterkte versie van de rode stip op de gele bek. Kort gezegd: Tinbergen had het meeuwenjong 'reverse engineered' om zo een 'über-meeuwenbek' te ontwerpen.

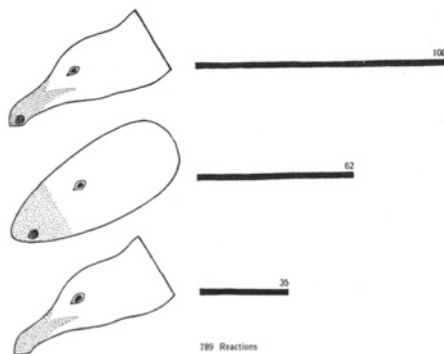
Tinbergens werk heeft ongelooflijk veel invloed gehad op heel veel gebieden, niet alleen met betrekking tot gedrag van mens en dier, maar ook tot bijvoorbeeld onze huidige beeldcultuur. De supernormale prikkel (het abstraheren en overdrijven van typerende kenmerken en het daarmee samenhangende instinctmatige gedrag) is overal om ons heen terug te zien. Mannen dragen schoudervulling om breder te lijken, vrouwen gebruiken al sinds mensenheugenis lippenstift om hun lippen voller te laten lijken, etc. Huidig wetenschappelijk onderzoek lijkt zelfs de werking en kracht van (abstracte) kunst en design te verklaren vanuit hetzelfde gedachtegoed dat ooit is begonnen bij Niko Tinbergen.

Omschrijving

'De meeuwen van Nikolaas Tinbergen' is een hommage aan dit baanbrekende werk van Niko Tinbergen en wil op een originele manier zijn werk en invloed op de wereld opnieuw onder de aandacht brengen tijdens het Oerol festival. Het zal een 'theatrale reenactment' worden van zijn werk op Terschelling, in de vorm van een **excursie en een installatie**, tussen de meeuwen, dé plek waar de kiem werd gelegd voor zijn latere Nobelprijs. Dit project wil ook nadrukkelijk kunst en natuur zeer dicht bij elkaar brengen en het publiek de mogelijkheid bieden de habitat van de zilvermeeuw beter te leren kennen.

De 'De meeuwen van Nikolaas Tinbergen' zal een **kleinschalig, multidisciplinair project** worden, waarin de wereld van Nikolaas Tinbergen op een fascinerende wijze voor het voetlicht zal worden gebracht. De bezoeker zal samen met een **kleine groep geïnteresseerden** op excursie gaan onder leiding van een ervaren gids en gedurende die excursie in contact worden gebracht met verschillende facetten van het onderzoek van Niko Tinbergen, en de 'wereld van de meeuw'. De excursie voert naar een vogel-observatiehut, die voor dit project is omgetoverd tot een miniatuur theater. Daarin krijgt de bezoeker een **korte monoloog** voorgeschoteld, tegen de achtergrond van een **geluidscompositie, die live wordt gemaakt en beïnvloed door de aanwezige vogels** rondom de hut.

De precieze inhoud van het project zal in samenspraak met de verschillende deelnemers van dit project worden bepaald. Enkele eerste ideeën zijn:

- Een excursie, verzorgd door Staatsbosbeheer.
- Een korte monoloog (door een acteur of op video of op band) in een vogelobservatiehut, geschreven door Robert van Dijk, geregisseerd door Alexander de Vree.
- Een interactieve klankinstallatie waarin de geluidscompositie grotendeels live wordt gemaakt en/of beïnvloed wordt door de vogels rondom de observatiehut (dmv sensoren en microfoons), gerealiseerd door Arnold Hoogerwerf

- Een publicatie, waarin nadrukkelijk ingegaan wordt op het verband tussen het werk van Nikolaas Tinbergen en kunst en (graphic) design in het algemeen, onder redactie van Arnold Hoogerwerf en vormgegeven door Paul Wolterink.

- Een kleine expositie/mediatheek rondom het werk van Nikolaas Tinbergen. Naast zijn wetenschappelijke werk aan de universiteiten van Leiden en Oxford, was Nikolaas Tinbergen ook filmmaker en kinderboekenschrijver. Hiervoor zal contact worden gezocht met de erven Tinbergen en de Universiteit van Leiden.

Motivatie

Het idee dat er op Terschelling door een Nederlander onderzoek is gedaan dat heeft geleid tot een geheel nieuwe wetenschap én wereldwijde erkenning in de vorm van een Nobelprijs, spreekt op zichzelf zeer tot de verbeelding en heeft dan ook tot het ontstaan van dit project geleid. Het is zeer interessant om een dergelijk gegeven juist op Terschelling, juist tijdens Oerol te presenteren aan een groter publiek.

Daarnaast zijn de gevolgen van het werk van Nikolaas Tinbergen tot in de meest kleine facetten van ons dagelijkse gedrag zeer nadrukkelijk (maar vaak onbewust) aanwezig. De ethologie (gedragsleer), zoals is ontstaan dankzij Niko Tinbergen, rekende af met het Freudiaans gedachtegoed dat tot ver in de 20e eeuw grote invloed had en boodt hiervoor voor het eerst een modern en waardig alternatief. Wij kennen deze vorm van wetenschap tegenwoordig beter door de boeken en films van bijvoorbeeld Desmond Morris (*the Naked Ape*) en Richard Dawkins. Beiden waren echter studenten van Nikolaas Tinbergen op de universiteit van Oxford! Het is daarom heel interessant om het publiek met deze geschiedschrijving in aanraking te brengen en dit in een interessante vorm te presenteren.

Ook op onze kennis van 'het wezen en de functie van kunst' heeft zijn werk, in het bijzonder zijn ontdekking van de supernormale stimulus, een zeer grote invloed gehad. Dit project wil vooral dit gegeven als uitgangspunt nemen voor dit project. Door ook een kleine publicatie te maken ontstaat er een tastbaar gegeven dat ook na afloop van het project op Oerol nog kan 'doorwerken'.

Dit project wil nadrukkelijk kunst en natuur met elkaar verbinden. Juist dit gekozen uitgangspunt vormt een mooie 'natuurlijke' brug tussen deze twee werelden. Ook het idee van een 'co-productie' met Staatsbosbeheer en een kunstenfestival als Oerol benadrukt dit gegeven.

Ook het idee dat iedereen de zilvermeeuw wel kent, maar wellicht nooit heeft geweten waar het onderzoek van Niko Tinbergen (dankzij de meeuw) toe heeft geleid, is een grote motivatie achter dit project.

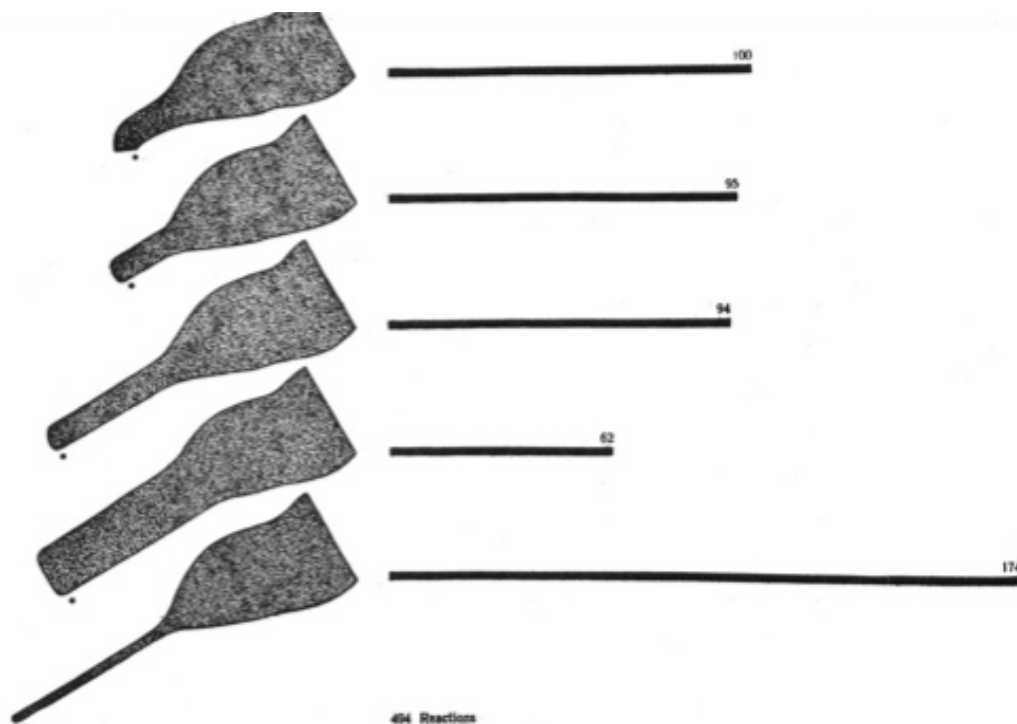

Fig. 15. Bills of various shape, length and height. Dots indicate approximate position of chick's bill tip at beginning of test. Successive tests.